

Vilka kunskaper har skolbarn om matens ursprung och varifrån denna kommer?

– En kvalitativ studie i årskurs 5

What knowledge do schoolchildren have about the origin of the
food and where it comes from?

- A qualitative study within the 5th grade

Tor Pålsson

Vilka kunskaper har skolbarn om matens ursprung och varifrån denna kommer?

– En kvalitativ studie i årskurs 5

What knowledge do schoolchildren have about the origin of the food and where it comes from?

- A qualitative study within the 5th grade

Tor Pålsson

Handledare: Elisabeth von Essen, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi
SLU – Sveriges Lantbruksuniversitet

Examinator: Helena Karlén, SLU, Institutionen för biosystem och teknologi
SLU – Sveriges Lantbruksuniversitet

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i lantbruksvetenskap, G2E-lantmästare-kandidatprogram

Kurskod: EX0885

Program/utbildning: Lantmästare - kandidatprogram

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2019

Omslagsbild: Egna köttdjur på Killeröd maj 2019, Tor Pålsson

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Barn, mat, livsmedel, ursprung, kunskap

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för biosystem och teknologi

FÖRORD

Lantmästare kandidatprogram är en 3-årig universitetsutbildning vilken omfattar 180 högskolepoäng (hp). En av de obligatoriska delarna i utbildningen är att genomföra ett eget arbete som ska presenteras med en skriftlig rapport och ett seminarium. Detta arbete kan t.ex. ha formen av ett mindre försök som utvärderas eller en sammanställning av litteratur vilken analyseras. Arbetsinsatsen ska motsvara minst 10 veckors heltidsstudier (15 hp).

Jag är intresserad av vilka kunskaper barn har kring var maten de äter kommer ifrån. Jag fick möjligheten att undersöka barn i årskurs fem och deras kunskaper inom ämnet samt i vilken utsträckning de hade kunskaper om matens ursprung. Denna uppsats handlar om vad och hur dessa barn tänker kring matens ursprung.

Ett varmt tack riktas först och främst till berörd rektor, mentorn/läraren för klassen och slutligen till de 6 deltagande eleverna utan vilka denna studie aldrig hade kunnat genomföras. Ett extra tack riktas till mentorn/läraren för flexibilitet och engagemang vid tiden för intervjuer, det underlättade mycket och gav en upplyftande energi under den delen av projektet! Ett stort tack skall även riktas till Elisabeth von Essen som bidragit med kunskap, värdefulla synpunkter och handledning genom arbetets gång. Jag vill även rikta ett tack till min sambo, Johanna Kiendl respektive mina föräldrar Birger Pålsson samt Jeanette Frostemark Pålsson vilka bidragit med viktiga synpunkter, kunskap samt korrekturläsning innan inlämning av arbetet till handledaren. Er feedback och Ert stöd underlättar i alla sammanhang!

Universitetsadjunkt Helena Karlén har varit examinator för detta arbete.

Alnarp, oktober 2019

Tor Pålsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	1
BAKGRUND	1
SYFTE.....	3
<i>Frågeställningar.....</i>	<i>3</i>
AVGRÄNSNING.....	3
LITTERATURSTUDIE.....	4
METOD	7
FÖRSÖKSUPPLÄGG	7
<i>Rekrytering och urval av deltagare</i>	<i>7</i>
<i>Intervjuer</i>	<i>7</i>
<i>Etiska ställningstaganden.....</i>	<i>8</i>
<i>Forskningsetiska principer</i>	<i>9</i>
ANALYS	10
<i>Tematisk analys</i>	<i>10</i>
RESULTAT	12
<i>Tematiskt Mat från affären.....</i>	<i>12</i>
<i>Mat från bondgården.....</i>	<i>12</i>
<i>Mat från fabrik/industri/slakteri</i>	<i>13</i>
<i>Vet inte matens ursprung</i>	<i>13</i>
<i>Ursprung till barnens kunskap</i>	<i>14</i>
DISKUSSION	15
METODDISKUSSION	15
DISKUSSION LITTERATURSTUDIE.....	17
RESULTATDISKUSSION	19
Förslag på vidare forskning.....	21
Slutsatser	22
REFERENSER.....	23
BILAGOR	25

SAMMANFATTNING

Ett viktigt område är framtidens matförsörjning och dess utmaningar. För att hantera dessa utmaningar krävs både kunskap och kreativitet samt att framtida generationer i ett tidigt skede förstår hur dagens matproduktion fungerar och är uppbyggd. Detta i syfte att möjliggöra kloka val och avvägningar kring mat samt för att sätten vi producerar mat på ska kunna utvecklas. Målet med studien är därför att få en inblick i barns kunskaper om matens ursprung och på vilka sätt de erhållit dessa kunskaper.

Resultaten visade att barnens kunskaper om matens ursprung varierade kraftigt. Barn tenderar att ge mer spontana och oförutsägbara svar än förväntat. Ett par intressanta slutsatser kunde dras, nämligen att källorna vilka barnen hämtade sina kunskaper från i första hand tycks vara personliga upplevelser vilka inhämtats genom familj och släkt respektive tv-program. Det gick inte att påvisa att kunskaperna härstammade från den undervisning barnen erhållit i skolan. Samtliga barn visade i ett initialt skede sig ha till synes bristande kunskaper men kunde med tiden resonera sig fram till korrekta antaganden och fakta inom området. Det gick inte att påvisa att barnens kön haft någon påverkan på resultaten i denna studie.

Utifrån denna studie verkar barnens primära källa till kunskap om maten vara hemmet snarare än skolan. Detta föranleder att rekommendera en översyn av innehållet i skolans utbildningsplan för att säkerställa att alla skolbarn erhåller kunskaper inom detta ämne vilket berör oss alla idag såväl som i framtiden.

SUMMARY

An important area is the food supply of the future and the challenges that comes with it. To deal with these challenges both knowledge and creativity is required combined with the understanding from future generations how today's food production works and how it's structured at an early stage. This is in order to make it possible to make wise considerations and choices of food and to be able to develop the ways in which we produce food. The aim of the study is therefore to gain an insight into children's knowledge about the origin of food and the way in which they obtained this knowledge.

The results showed that the children's knowledge about the origin of the food varied greatly. Children tend to give more spontaneous and unpredictable answers than expected. A couple of interesting conclusions could be made, namely that the sources from which the children received their knowledge primarily appear to be personal experiences obtained through family and TV programs. It was not possible to prove that the knowledge was derived from the education the children received in school. Initially, all children proved to have a lack of knowledge but over time they were able to reason and make correct assumptions and facts in the area. It was not possible to show that the children's gender had any effect on the results of this study.

Based on this study, the children's primary source of knowledge about food seems to be home rather than school. This leads to recommending a review of the content of the school's educational plan to ensure that all schoolchildren receive knowledge in this subject which affects us all today as well as in the future.

INLEDNING

Bakgrund

Inledningsvis bör ett par begrepp som förekommer i arbetet definieras i syfte att tydligt kunna skilja dessa åt. Arbetet och dess syfte och frågeställning utgår från begreppet "mat", men begreppen "livsmedel", "råvara" samt "ingrediens" förekommer också i arbetet. "Livsmedel" och "mat" ligger nära varandra i betydelse men i detta fall omfattar "livsmedel" även ej tillagad mat d.v.s. "råvaror". Exempel på livsmedel kan vara mjölk, bröd, grönsaker och vatten. Detta leder vidare till begreppet "råvara" vilket som ordet antyder, syftar till något som ej är processerat, därmed vanligen inte förtärs i den formen, t.ex. spannmål eller kött. Slutligen syftar begreppet "ingrediens" på mat" avsedd för beredning t.ex. mjöl och jäst men också "råvara", som ägg och mjölk.

I detta arbete kommer en intervjustudie om barns uppfattningar om matens ursprung att beskrivas. Matens ursprung är direkt kopplat till lantbruk på olika sätt, svenskt som globalt. Den intensiva debatt vilken idag pågår om livsmedel, hållbarhet samt miljö överlag, gör ämnesområdet högaktuellt. Då barnen idag formar våra framtida generationer är det av hög vikt att de redan i tidig ålder förstår sambanden mellan ekosystem, kretslopp i naturen samt hur människan påverkas respektive påverkar dessa genom vår konsumtion av mat. Det kan konstateras att vi lever i en tid präglad av bristande källkritik hos yngre i kombination med en enorm påverkan samt spridning av information via sociala medier. Det innebär att skolan har en betydande roll för barns kunskapsinhämtning inom området. Framförallt med tanke på att en allt större del av samhället idag saknar naturlig koppling till livsmedelsproduktion samt till lantbruket. Detta faktum har bland annat medfört att kunskap som för inte alltför längesen ansågs vara allmänbildning, har gått förlorad i ett samhälle där både tredje och fjärde generationen lever och verkar inom tätort eller storstad utan koppling till landsbygd eller lantbruk. Förr erhöll majoriteten av befolkningen denna kunskap redan som barn, inte alltför sällan genom föräldrar, mor- och farföräldrar eller genom grannar. En större del av befolkningen var dessutom direkt delaktig i produktionen av mat, både till sig själva och till den urbaniserade befolkningen. I takt med denna utveckling ökade skolans roll som förmedlare av denna kunskap i samhället gradvis under åren, en roll vars framgång idag både kan och bör ifrågasättas.

Kunskaper om ursprunget till vår mat bidrar till förståelse och inblick i framställningen av denna. Enligt Jordbruksverket (2012) var Sverige 2012 nettoimportör av livsmedel respektive jordbruksvaror. Cirka två tredjedelar av den totala importen av dessa produkter härstammar från EU-länder, då främst Tyskland, Danmark samt Nederländerna. Det är dock viktigt att poängtera att statistiken inom detta område kan ge en skenbild av den faktiska situationen. En stor del av till exempel den importerade delen av frukt och grönsaker, i detta fall från Nederländerna till Sverige, är i sin tur importerade från andra länder och tar endast "omvägen" via EU-länder. Sverige var 2012 tolfte största exportören av livsmedel, tobak och drycker jämfört med övriga EU-länder. Sverige hade då endast hälften av tillexempel Danmarks export. (Jordbruksverket, 2012) Att stora delar av maten importeras medför att inblicken i, dels matens väg från lantbruket till affären, dels hur den har framställts, blir

otydligare för konsumenten. Något som ytterligare spär på kunskapsluckorna i helhetsbilden och medverkar till en bristande förståelse och kunskapsförluster.

Direkt relaterad till matens ursprung är den svenska livsmedelsstrategin vilken antogs 2017 av Sveriges dåvarande riksdag. Denna sammanfattas i korthet enligt följande:

”Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.”(Regeringskansliet, 2019).

Ett antal större organisationer, däribland Lantbrukarnas Riksförening LRF, har engagerat sig i dessa frågor, både under det förberedande skedet och i kölvattnet av strategins införande. Redan 2014 producerade LRF ett läromedel med namnet ”Bonden i skolan” vilket finns tillgängligt på internet och är gratis att använda för allmänheten men riktar sig framförallt till landets skolor. Genom detta får barn möjlighet till en direkt inblick i det svenska lantbruket och produktionen av mat. Flera stora organisationer har ställt sig bakom och medverkat till det digitala läromedlet, bland annat Jordbruksverket, vilka finansierade halva projektet. (Lantbrukarnas Riksförbund, 2019)

”Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan”. Vad efterfrågar konsumenten idag och varför? Vari grundar sig konsumentens val av mat och varför? Dessa val kan generellt tänkas baseras på till exempel grundläggande kunskaper om matens ursprung. En annan viktig fråga att ställa är: vem är konsumenten? Utifrån ålder, tidigare preferensramar, uppväxt, utbildning etcetera, kan grundläggande kunskaper som rör ämnesområdet skilja markant.

I Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, sidan 11, (2019) återfinns följande mening: ”Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem.”. Vad som räknas till ”kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem” kan självklart diskuteras men då mat är en grundförutsättning för ett samhälles existens borde detta rimligen vara något som kan anses vara sådan kunskap. Det logiska och naturliga skolämnet för dessa kunskaper kan tyckas vara antingen ”Hem- och konsumentkunskap” alternativt ”Biologi”. En tydlig kontext rörande matens ursprung står dock inte att finna för årskurs 4-6. Inom ämnesområdet ”Teknik” för årskurs 7-9 nämns dock livsmedels ursprung i följande mening: ”Bearbetning av råvara till färdig produkt och hantering av avfall i någon industriell process, till exempel papperstillverkning och livsmedelstillverkning.”. Under rubriken ”Miljö och livsstil” för årskurs 7-9 återfinns även följande mening: ”Hur livsmedel och andra varor produceras och transporteras och hur de påverkar miljö och hälsa”. Livsmedels och mats ursprung tas inte upp tidigare än årskurs 7 i läroplanen. Att livsmedels samt mats ursprung nämns såpass få gånger i den nästan 300 sidor långa Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet kan tyckas oroande och fodrar vidare undersökningar inom området.

Då denna kandidatuppsats skrivs inom området ”Lantbruksvetenskap” inom ”Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap SLU Alnarp” har en koppling

till lantbruk varit nödvändig för detta arbete i syfte att hålla sig inom ovan nämnda ämnesområden. Med ett intresse för vilka kunskaper konsumenten, och då främst de yngre generationerna, har inom området matens ursprung mynnade detta ut i frågeställningen: ”Vad vet barn om matens ursprung?”

Syfte

Studien genomförs i syfte att få en inblick i barns kunskaper om matens ursprung och på vilka sätt de erhållit dessa kunskaper.

Frågeställningar

- Vilka uppfattningar har barn i årskurs 5 om hur maten de äter har producerats samt varifrån maten kommer?
- Varifrån får barn kunskaper om ”mat” och om matens ursprung?

Avgränsning

Denna studie avgränsas till en kvalitativ studie där intervjuer hålls med 6 barn i årskurs 5 på en skola i ett mindre svenskt samhälle.

LITTERATURSTUDIE

Tre tidigare gjorda studier, rapporterna av Barton et. al (2005) respektive Brophy et. al (2003) samt artikeln av Liu et. al (2018), ligger till grund för teoriavsnittet och behandlar på olika sätt ”barns kunskaper om matens ursprung”.

Barton et. al (2005) skriver om vikten att barn erhåller kunskaper, färdigheter samt övning i att göra kostval vilka kan gynna deras näringsmässiga välbefinnande. Författarna till studien pekar även på värdet av att barn redan i tidig ålder får möjlighet att med korrekta instrument och forskningsbaserad utbildning i ämnet lära sig om kost och livsmedel samt dess essens för människan. Författarna menar att det är lagom att påbörja utbildning och att belysa mat och dess nytta i årskurs 4 till 6, detta trots att tidigare forskning visar att det först är i gymnasiet som ungdomar faktiskt börjar koppla samman matens betydelse för kroppen och effekter på hälsan. Författarna skriver att det är en utmanande uppgift att ta reda på vad elever vet eller bryr sig om relaterat till mat, framförallt då författarna menar att det saknas forskning beträffande elever i stadsmiljö med sämre ekonomiska förhållanden.

I studien av Barton et. al (2005) utgick datainsamlingen från 24 elever inom årskurs 4 respektive 5 i New York. Resultaten visade att barnen överlag endast visade på generella och förhållandevis ytliga kunskaper om vad som händer med maten från det att den lämnat lantbruket till det att den ankommer till affären. Dock utvecklade barnen sina tankar under efterföljande diskussioner i ämnet, då framförallt beträffande kunskap erhållen genom föräldrar, släkt, vänner respektive tv snarare än via skolan. Detta tyder på att barnen i studien faktiskt hade kunskaper om processen, gällande industriell bearbetning av maten och hur själva transporten av maten går till från lantbruk till fabrik och från fabrik till affären. Överlag såg barnen maten som en typ av råvara producerad av lantbruket vilken sedan raffinerats av industrin för att slutligen hamna i affären. Att mat skulle vara något som kommer från naturen och som i sig självt kan tillfredsställa våra näringsbehov var inget dessa barn tycktes reflektera över. Överlag menar författarna att barnen hade större kunskaper om den teknologi som används för att förädla samt transportera maten, än de tycktes ha om människors behov av mat på grund av de livsnödvändiga näringsämnen den innehåller.

Barton et. al (2005) sammanfattar sina observationer och resultat med att barnen som medverkade i studien kunde resonera sig fram till hur mat förädlas, processeras och transporteras från lantbruket till affären men inte hur dessa processer i sin tur påverkar biologin och miljön. Författarna poängterar dock avsaknaden av tidigare forskning inom det specifika området då denna främst behandlat aspekter kring de mer biologiska aspekterna involverande mat, t.ex. näringsämnen, matsmältningssystem, nedbrytning och matsvinn.

Medan Barton et. al (2005) i huvudsak undersökt barns uppfattningar om hur mat framställs, gjorde Brophy et. al (2003) en liknande studie 2 år tidigare i vilken författarna undersökte barns kunskaper och tankar kring livsmedelsproduktion och ursprunget för vanligt förekommande mat. Denna studie var mer omfattande då totalt 96 elever i tredje klass deltog, men precis som Barton et. al (2005) poängterar även Brophy et. al (2003) att tidigare forskning inom detta område främst undersökt hur barn ser på de biologiska aspekterna. Även denna studie genomfördes i USA.

Brophy et. al (2003) konstaterar att barnen i studien generellt sett visste mer om fysiskt utseende hos saker generellt än de visste om dess ursprung, tillverkning eller framställning. Detta även gällande mat. Författarna använder sig av begreppet ”land-till-hand”, vilket som namnet antyder kortfattat innebär livsmedels väg från lantbruk, genom produktionsleden och slutligen till konsumenten, och menar att barnen hade mer kunskap om själva användandet av de färdiga produkterna, inkluderat mat, än om de processer vilka innefattas i begreppet.

I likhet med Barton et. als (2005) studie konstaterar även Brophy et. al., (2003) att barnen hämtat kunskaper aktuella för studien, genom personliga upplevelser snarare än genom utbildning i skolan. Författarna konstaterar att barnen hade liten eller obefintlig vetskap om det moderna, storskaliga jordbruket. En mindre andel av barnen hade uppfattningen att lantbruk bedrivs som mindre familjejordbruk som lantbrukaren och hans familj lever på där det som blir över körs in till närliggande städer och säljs där. ”Matindustrin” och alla dess komponenter, var något majoriteten av barnen var omedvetna eller besatt begränsade kunskaper om.

Då Brophy et. als (2003) första studie behandlade barn i förorten, där endast ett fåtal hade någon kontakt med lantbruk, genomförde författarna en uppföljningsstudie genom att intervjua 24 barn i tredje klass. Dessa kom från skolor på landsbygden i Michigan, samtliga från lantbrukarfamiljer. Generellt hade dessa barn bättre uppfattning om hur mat produceras inklusive tillhörande processteknik, jämfört elever från förorten i den första studien, men dessa visade sig t.ex. ha mindre kunskap om varför det fanns färre lantbruk i Alaska eller varför det behövs färre lantbrukare per capita idag än förr. Detta visar att det finns skillnader i typ av kunskaper för respektive grupp beroende på vilken bakgrund dessa har.

Brophy et. al (2003) pekar på ett problem som uppstått under de senaste årtiondena, nämligen att barn i stor utsträckning hämtar sin information (vilken kan leda till felaktig kunskap), genom internet, tv, filmer och liknande.. Detta medverkar till svårigheter för barnen att skilja på vad som är fakta respektive fiktion. En annan aspekt av detta problem är flödet av information som är avsevärt mycket högre idag jämfört förr. Författarna konstaterar att barn förr i tiden dels inte behövde hantera detta enorma flöde av information och dels hade ett mer naturligt förhållande till processen ”land-till-hand” genom att avståndet mellan stad och land var mindre och gränserna mer diffusa jämfört med idag.

Brophy et. al (2003) konstaterar att barnen i studien generellt sett utgått från sina egna upplevelser och iakttagelser och därefter använt dessa som bas för sina resonemang men att de saknade kunskap och medvetenhet om hur deras kunskaper och erfarenheter passade in i den större bilden. Detta resulterade i begränsade resonemang och slutsatser i brist på analysverktyg.

Liu et. al (2018) genomförde nyligen en studie inom samma område som de tidigare två studierna, men med tonvikt på vilken mat barn konsumerar till frukost respektive om frukostmaten har betydelse för barn och ungdomar. Studien genomfördes på Irland och omfattade totalt 350 elever varav 213 gick i grundskolan och 137 i motsvarigheten till svenskt gymnasium. Studien genomfördes innan samtliga elever skulle på ett studiebesök på ett lantbruk. Till skillnad från Barton et. al (2005) respektive Brophy et. al (2003) genomfördes denna studie genom att muntliga frågor ställdes till eleverna. Dessa hade förbundna ögon i syfte att deras svar inte skulle påverkas av varandra, varpå eleverna gav sitt svar genom handuppräckning. Tydliga skillnader observerades mellan eleverna i grundskolan respektive gymnasieeleverna. 85 % av grundskoleeleverna konsumerade frukost medan endast 53 % av

gymnasieeleverna gjorde det. Som förväntat av författarna hade gymnasieeleverna generellt sett bättre kunskaper om ursprunget till den mat de åt än vad grundskoleeleverna hade (58 % mot 37 %).

Liu et. al (2018) konstaterar att elever från tätorter har grundläggande kunskaper om den mat de äter till frukost. Författarna konstaterar även att i förhållande till det antal animaliska frukostprodukter som konsumerades, bestående av ost, honung samt mjölk, var elevernas kunskaper låga om vilka djur som maten kommer från. Dock kunde majoriten av de deltagande barnen redogöra för var mjölk och ost kom ifrån. Gällande mjölkens ursprung låg antalet korrekta svar på 49 % respektive 48 % gällande ostens ursprung. Samtliga elever vilka fick frågan kunde redogöra för var mjölk respektive ost kommer ifrån samt hur det tillverkas. Dessa svar var dessutom raka och tydliga, barnen kunde med säkerhet redogöra för att mjölken kom från kon och att osten kom från mjölk till skillnad från annan mat vars härkomst de många gånger inledningsvis var något osäkra på.

METOD

Försöksupplägg

Rekrytering och urval av deltagare

Rekrytering av deltagare till denna studie genomfördes enligt följande: en skola inom en storstadsregion kontaktades inledningsvis genom en skriftlig förfrågan via mail till rektorn tillsammans med ett informationsbrev om arbetet. Ansvarig rektor för skolan meddelade kort därefter att det inte fanns tid till en studie av detta slag i nuläget. Ytterligare en skola kontaktades på samma sätt, denna gång inom en mindre tätort varpå positivt besked erhöles från ansvarig rektor. Denna kontaktades därefter per telefon över vilken jag presenterade mig själv, min handledare samt kursansvarig vid SLU. En skriftlig förfrågan som rörde intervjuer med sex barn i årskurs fem, tre pojkar och tre flickor, skickades per mail till rektorn tillsammans med ett informationsbrev om arbetet, en samtyckesblankett till de berörda deltagarnas föräldrar samt den mall vilken intervjuerna skulle följa. Efter rektorns godkännande skickades samma material till de två huvudmentorerna för årskurs fem med en förfrågan från rektorns sida huruvida intervjudelen av denna studie var praktiskt genomförbar i förhållande till varje klass enskilda scheman samt om det fanns intresse bland eleverna att medverka. Den ena klassens mentor hörde sedan av sig per mail varefter ett fysiskt möte anordnades med denne. Under detta möte presenterades studiens upplägg och behov varefter mentorn skickade ut information till de medverkande barnens målsmän för godkännande.

Medverkande barn valdes ut av klassens mentor i syfte att dessa dels skulle vara intresserade att delta i studien och dels att respektive barn normalt sett hade lätt för att prata och dela med sig av tankar och idéer. Deltagande barns kunskaper om matens ursprung respektive barnens matvanor var okända innan studien inleds. De två tillfrågade skolorna valdes primärt av geografiska skäl. Den först tillfrågade skolan valdes även då det fanns en kontakt som arbetar där. Att studien genomfördes baserad på intervjuer med barn, berodde främst på den spontanitet och ärlighet ett barn innehar jämfört med en vuxen individ. Relativt raka och ärliga svar förväntades. Att elever valdes i årskurs 5 berodde på att jag ansåg att dessa var barn men samtidigt tillräckligt gamla för att kunna ge tillräckligt utförliga svar.

Intervjuer

Studien baseras på sex individuella, inspelade intervjuer på 20 till 30 minuter med barn i årskurs 5, tre pojkar och tre flickor. Intervjuerna baseras på tre huvudfrågor:

1. Presentation – ”Berätta om dig själv”
2. ”Vad äter du?”
3. ”Vet du var den mat du äter kommer ifrån?”

Barnen berättade därefter om vad de äter under en dag eller i en specifik situation, vad de tror maten innehåller samt varifrån de tror maten kommer. Intervjuaren förklarar dock frågorna i syfte att vederbörande skulle förstå frågeställningen. Under intervjun ställer intervjuaren

följdfrågor inom varje frågeområde i syfte att få ett bra flöde och ramverk för samtalet så detta ska bli så naturligt för barnet som möjligt.

Varje intervju inleddes med att barnet erhöll information kring Vetenskapsrådets fyra huvudkrav "Informationskravet", "Samtyckeskravet", "Konfidentialitetskravet" samt "Nyttjandekravet" i syfte att dels informera barnet om de ramverk som används för studien och dels för att skapa en lugn och trygg stämning för barnen för att få så uppriktiga svar som möjligt. Därefter förklarades hur intervjuen kommer att genomföras. Inledningsvis fick de medverkande barnen fundera på ovan nämnda huvudfrågor 1-3, framförallt den sista, utan att påverkas av intervjuaren i syfte att skapa så oberoende svar som möjligt. Därefter fick de presentera sig själva och då berätta hur gamla de var, var de bodde, vad de gjorde på fritiden, om de utövade någon sport. Från sport och träning frågar intervjuaren vad barnet äter före respektive efter träning och fick därigenom en naturlig övergång till mat. Därefter ställdes frågan "Vad åt du igår kväll?" samt "Vilken är din favoritmat?". Barnet besvarade dessa frågor varpå följande frågor ställdes: Vem lagar maten? Hur ofta äter du den rätten? Om du själv får bestämma, vad vill du då ha? samt om de kände till tallriksmodellen. Efter det ställdes frågan om barnet vet vilka enskilda livsmedel som ingår i deras favoritmat och var dessa kommer ifrån. Detta resonemang utvecklades sedan till vilka ingredienser respektive livsmedel innehåller, för att slutligen komma in på var dessa ingredienser kommer ifrån samt hur dessa tillagas. Barnet fick resonera kring dessa frågor med hjälp av följdfrågor. Dessa frågor anpassades till varje informants enskilda berättelse och förklaringar. Detta i syfte att skapa ett naturligt flöde, att få fram spontana svar samt att inte riskera reducera bredden på svaren från barnen.

Intervjuerna spelades in med mobiltelefon, inga anteckningar fördes under intervjun. Inspelningar raderades när de skrivits ut.

Etiska ställningstaganden

Med Vetenskapsrådets grundläggande principer som ramverk inleddes samtliga intervjuer med att jag som intervjuare förklarade eller frågade följande:

- Kortfattad presentation av mig själv
- Du får avbryta när du vill
- Är det något du inte är bekväm att prata om säger du det så pratar vi om något annat
- Det som spelas in kommer endast lyssnas på av mig och ingen annan
- Upplägget av den kommande intervjun med de olika områdena och de tillhörande frågor och samtalsämnen som kommer diskuteras
- Syftet med studien
- Om det finns något mer du önskar veta om mig?

Detta i syfte att följa de riktlinjer Vetenskapsrådet rekommenderar för forskningsetik: tillförlitlighet, ärlighet, respekt samt ansvar. (ALL European Academies, 2018) Alla studier och all forskning som bedrivs där barn är inblandade på ett eller annat sätt är alltid känslig och det är därav av hög vikt att de fyra nämnda riktlinjerna följs noggrant. Framförallt då barn skulle kunna tolka och delge sina upplevelser annorlunda jämfört med hur en vuxen individ gör det. Det intervjuade barnet skulle kunna tolka något som intervjuaren inte tänker på för att sedan delge detta till tredje part vilken i sin tur tolkar informationen. Detta kan i slutändan leda till missförstånd och osäkerhet. Störst risk att detta skulle kunna ske identifieras vara mellan barn och målsman respektive barn och mentor. Detta faktum ställer höga krav på den

som är ansvarig för studien och kräver att allt genomförs med tydliga ramar samt transparens gentemot målsmän och mentorer.

Innan intervjuerna genomfördes ansöktes ett "Utdrag ur belastningsregistret" hos polisen då detta krävs för att få genomföra intervjuer med minderåriga enligt "skollagen" (2010:800) respektive "lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn" (2013:852). En samtyckesblankett överlämnades därför tillsammans med ett informationsbrev (se bilaga 1 respektive 2) till berörda föräldrar och samlades sedan in med underskrifter innan intervjuerna påbörjades.

Forskningsetiska principer

Denna studie är genomförd enligt de riktlinjer Vetenskapsrådet hänvisar till i sin publikation "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning" (2002). De fyra huvudkraven "Informationskravet", "Samtyckeskravet", "Konfidentialitetskravet" samt "Nyttjandekravet" har beaktats genom alla delar av processen. Kortfattat behandlar dessa krav hur de individer vilka deltar i undersökningar av denna typ ska behandlas, före, under samt efter studien. "Informationskravet" medförde att samtliga deltagare informerats kring syftet samt ingående moment i undersökningen, att de informerats om att deras medverkan är helt frivillig samt att de kan avbryta sin medverkan när som helst under processen. I och med att deltagarna i denna studie var minderåriga skickades samtyckesblanketter ut till de berörda målsmännen vilka kontrollerades innan varje enskild intervju påbörjades i enighet med "Samtyckeskravet". All data hanteras och granskas endast av ansvarig för studien och är tillgängligt för denne enkom innan det raderas i enighet med "Konfidentialitetskravet". Detta, i kombination med "Nyttjandekravet", gör även gällande att samtliga uppgifter rörande deltagarna hanteras och bevaras på ett sådant sätt att ej behöriga aldrig kan få åtkomst till dessa samt att insamlade data enkom nyttjas för studien. (Håkansson, 2002) Dessa riktlinjer i kombination med tidsbrist mot slutet av färdigställningen av studien medförde att inget av det transkriberat materialet från ljudfilerna finns med som bilagor till detta arbete.

Analys

Tematisk analys

Under analysfasen användes de sex steg vilka ingår i den tematiska analysen (se figur 1) för att på ett strukturerat och konkret sätt gå igenom intervjuerna (Kristensson, 2014). Denna typ av analys används ofta för studier av detta slag då det är en enkel men effektiv metod för att identifiera, analysera, finna samt återge mönster i insamlat material samt ge en tydlig överblick (Braun och Clarke, 2006).

1. Genomläsning och tolkning	<ul style="list-style-type: none"> • Skapa överblick • Vad är av intresse
2. Identifiering mönster/koder	<ul style="list-style-type: none"> • Vad återkommer? • I vilka sammanhang?
3. Framställning huvudteman	<ul style="list-style-type: none"> • Vilka koder hänger samman?
4. Bearbetning och granskning av varje tema	<ul style="list-style-type: none"> • Vilka tema är av intresse, vilka kan sorteras bort?
5. Namngivning och definiering av varje tema	<ul style="list-style-type: none"> • Skapa en tydlig överblick med namn och kategorier
6. Sammanställning av producerade teman	<ul style="list-style-type: none"> • Förtydliga • Sammanfatta

Figur 1: Den tematiska analysens sex steg (Pålsson, 2019)

Detta förfarande genomfördes på följande sätt: samtliga intervjusvar skrevs ned ordagrant. (Vetenskapsrådets riktlinjer har följts och det transkriberade materialet finns därför inte med som bilaga). Genom att göra detta gjordes den första grundliga genomgången av det insamlade materialet (steg 1). Därefter lästes samtliga nedskrivna intervjuer igenom ett antal gånger och genom denna bearbetning identifierades återkommande mönster eller teman (steg 2). Dessa mönster bearbetades och tolkades därefter på djupare plan samtidigt som underteman identifierades. De mönster vilka identifierades delades upp i fyra huvudteman (steg 3) varpå underteman till dessa identifierades. Dessa huvudteman urskildes genom att det som Kristensson (2014) refererar till som ”meningsbärande enheter” identifierades. Dessa kodades eller sammanfattas sedan till ett fåtal ord (steg 4) vilka därefter gick igenom för sig i syfte att huvudkategorier skulle identifieras ur koder vilka på olika sätt hörde samman och

kunde sammanfattas under samma rubrik (steg 5). I detta arbete resulterade detta i fyra huvudkategorier: "affären", "bondgården", "fabrik/industri/slakteri" samt "vet inte matens ursprung". Slutligen sammanställdes samtliga framjobbade teman och sammanfattades (steg 6).

När det gällde fabrik, industri samt slakteri förekom dessa så pass ofta med liknande mönster och beskrivningar att dessa fördes samman till ett av de fyra huvudteman. Därefter genomgicks samtliga koder, kategorier och texter varpå underrubriker vilka passade in under respektive huvudkategori identifierades. Sammanhanget barnet nämnde respektive ursprung/källa som angavs blev i detta stadium viktigt, då vissa underrubriker skulle kunna passa in under mer än en av huvudkategorierna. Av denna anledning delades underrubrikerna upp efter om svaret rörde raffinerad vara, råvara, alternativt att ursprung/källa låg mer åt det industriella hållet. Denna särskiljning gjorde att sammanhangen blev en viktig del i analysen och medverkade till att specificera under vilket av de fyra huvudkategorierna varje underrubrik skulle placeras under. Därefter bearbetades varje enskild kategori och underkategori ytterligare för att slutligen sammanfattas, förtydligas samt namnges.

De sex stegen kan sammanfattas enligt följande: materialet lästes igenom och tolkades, mönster eller koder identifierades, utifrån dessa formades huvudteman, varje tema bearbetades och granskades för att sedan namnges och slutligen sammanfattas för att mynna ut i ett lättöverskådligt resultat med efterföljande slutsatser.

RESULTAT

Under denna rubrik kommer resultaten av intervjuerna presenteras. Inledningsvis följer en återkoppling till studiens syfte, därefter beskrivs resultaten genom den tidigare presenterade tematiska analysen.

Syftet med studien var att undersöka huruvida barn i årskurs fem vet var maten de äter kommer ifrån samt att i förlängningen ge en inblick i barns kunskaper om matens ursprung med fokus på hur den produceras och odlas. De frågeställningar vilka låg till grund för studien var ”hur beskriver barn vad de äter?” respektive ”hur beskriver barn var den mat de äter kommer ifrån?”.

Genom att utgå från respektive barns favoriträtt fick barnen beskriva dels vad de äter respektive var denna kommer ifrån. De rätter som beskrevs var sådana barn i denna ålder överlag uppskattar, främst inom snabbmatskategorin så som pizza, tacos och hamburgare. Dock togs även en del rätter upp vilka kan kräva mer förberedelser, så som lasagne, spaghetti med köttfärsås samt tomatsoppa. De intervjuade barnen beskrev inledningsvis att mat generellt kommer från affären men efter följdfrågor kring var matens ingredienser kommer ifrån utvecklades resonemangen och flertalet barn kunde beskriva majoriteten av respektive ingrediensers ursprung. Beskrivningarna barnen gav av matens ursprung och resonemangen de förde kring varje enskild ingrediens var normalt enkla och direkta utan vidare reflektioner men ibland även osäkra. Framförallt då de skulle beskriva något mer ovanliga ingredienser såsom jäst i bröd. Ursprunget till jäst kunde ingen av de tillfrågade barnen redogöra för. De flesta av de tillfrågade barnen kunde däremot redogöra för ursprunget till vanligt förekommande mat och ingredienser, då genom logiska resonemang där djupare reflektioner uteblev. Vanligen nådde barnet en slutsats för att därefter nöja sig med den.

Mat från affären

I detta tema ingår grönsaker så som gurka, sallat och tomat, bröd, ägg, mjölk och andra mejeriprodukter, mjöl samt kött. Det i särklass vanligaste svaret under huvudtemat ”Vet du var den mat du äter kommer ifrån?” var ”affären” och detta svar återkom oavsett vilken typ av mat eller källa till mat barnet beskrev.

Mat från bondgården

Att mat kommer från bondgården var som tidigare nämnt en vanlig slutsats barnen drog efter följdfrågan ”var kommer maten ifrån innan den kommer till affären?” ställdes. Att maten i sin tur kom från olika typer av djur när det gällde kött samt att dessa djur i sin tur fanns på bondgårdar kunde mer eller mindre tydligt skönjas bland majoriteten av intervjusvaren. I och med att många av djuren så som ko och gris konstaterades vara källan till många olika typer av mat delades ko in i underteman som köttfärs och mejeriprodukter, höna med underkategori ägg samt gris med underkategori fläskfilé och bacon. Annan mat vilken konstaterades komma från bondgården var mjöl vilket ett par av barnen konstaterade kom från ”fält”, därav blev fält huvudkategori med mjöl som underkategori. Underteman utan underkategorier som hör till huvudtemat ”Mat från bondgården” var jorden, grönsaker, hemmaodling/hemmadjurhållning samt fruktträd.

Framförallt kopplade barnen basmat d.v.s. kött, ägg, mjölk etc. till respektive djur och kunde vanligen redogöra för vilket djur som gav vilken basmat. Detta inkluderade även att djuren sedermera kan bli till mat samt att de finns på bondgården. Många gånger svarade barnet inledningsvis att vederbörande antingen inte visste var det specifika livsmedlet hade för ursprung alternativt att maten kom från affären. Efter att barnet vidare fick följdfrågan ”var kommer maten ifrån innan den kommer till affären” och fick fundera och resonera konstaterades vanligen att maten kom från djur, grönsaker eller spannmål vilket i sin tur fanns eller producerades på ”bondgårdar”. I en del svar konstaterades endast att maten kom från ett djur men inte att djuret i sin tur kom från en bondgård. På frågan var köttbullar kommer ifrån svarade en deltagare: ”De kommer från djur, grisar eller kor”. Även mat med något mer svårdefinierat ursprung, i detta fall broccoli, kunde mer än en deltagare redogöra för: ”Jag tror att man odlar det i marken och sen plockar man det med en maskin som hugger av det.”

I en del fall redogjorde barnet själv för hela kedjan till matens ursprung som i detta fall gällande smör: ”Det kommer ifrån mjölk som kommer ifrån en kossa som kommer ifrån en gård.” Ibland kunde detta även konstateras genom att en följdfråga i form av var korna i fråga fanns så som i följande fall: ”På en bondgård.”

Mat från fabrik/industri/slakteri

Ett vanligt förekommande svar var att maten kommer från fabriker eller industri av olika slag. Kategorin ”Mat från fabrik/industri/slakteri” är ett tema med underkategorier bestående av mer industriell produktion av mat. Dessa är vatten, växthus, andra länder, slakteri samt maskin. Dessa underkategorier följde främst på följdfrågor var respektive mat kommer ifrån innan den kommer till affären.

Majoriteten av de tillfrågade hade uppfattningen av att en stor del av den maten de kan köpa i affären även kom från andra länder. En del av de intervjuade barnen kunde redogöra, om än något frågande redogöra för förloppen och processerna mer i detalj: ”Köttfärsen kommer väl ifrån ett slakteri eller så där man slaktar sin ko eller gris eller nått sånt och grönsakerna har vi väl odlat och det kan komma från andra länder, frukter också.”. En del av barnen redogjorde för vissa raffineringsprocesser för livsmedel, i detta fall vete, genom att använda industrin som en typ av samlingsbegrepp för raffineringsskedjan: ”Till industrin som gör det till mjöl.” Dock redogjorde ingen av de intervjuade för hur processerna på fabriken eller industrin går till.

Barnen var generellt sett mer eller mindre medvetna om att mat även kan komma från andra länder, i detta fall beskriver ett barn att bananen ”fraktas ifrån något annat land” och på följdfrågan ”varför?” svarar vederbörande ”för att det är så varmt där”.

Vet inte matens ursprung

Detta svar förekom under samtliga intervjuer, dock i olika utsträckning och i olika sammanhang. Många gånger var detta det initiala svaret men efter vidare resonemang kunde de flesta tillfrågade redogöra och förklara var maten kom ifrån och ibland även föra djupare resonemang. Jäst kunde ingen av de tillfrågade redogöra ursprunget för varen i ett initialt skede eller efter följdfrågor.

En förekommande ordväxling var att i detta fall mjölets ursprung efterfrågas, varpå barnet svarar ”Det vet jag inte” initialt. När barnet sedan frågas var de då får tag på mjöl erhålls svaret ”I affären.”

Ursprung till barnens kunskap

I majoriteten av intervjuer berättade barnen var de inhämtat kunskapen kring var maten kom ifrån eller hur de visste detta. Två av de deltagande barnen hade en mer direkt koppling till lantbruket, i dessa fall genom släktingar; ”min mormor har en bror som odlar och då får vi nypotatis och sånt av han så vi brukar köpa potatis från han och sen grönsaker från affären.” Den andra deltagaren hade inhämtat kunskapen från sin mor: ”för mamma har vuxit upp på en bondgård”. Övriga deltagare hade främst inhämtat kunskaperna från hemmet och då främst genom föräldrar eller tv. Inget av barnen nämnde att kunskaperna var inhämtade från utbildning erhållen genom skola.

Under intervjuerna var det inte ovanligt att fakta i barnets svar inte riktigt stämde respektive att svaren som gavs var av låg nivå, om än en logisk sådan generellt. Spannet på svaren var dock stort och två av de tillfrågade kunde redogöra för förloppen och processerna mer i detalj än vad övriga fyra deltagare kunde.

DISKUSSION

Studiens syfte var att få en inblick i barns kunskaper om matens ursprung och på vilka sätt de erhållit dessa kunskaper med frågeställningen vilka uppfattningar barn i årskurs 5 har kring hur maten de äter producerats samt dess ursprung? I diskussionen kommer jag resonera kring 3 delar av arbetet: metoden, litteraturstudien samt resultaten.

Metoddiskussion

Inför intervjuerna fick barnen initialt information om studiens upplägg samt vad som förväntades av dem av deras mentor, därefter fick de med sig ett informationsbrev hem till deras föräldrar. Det visade sig efter att frågan huruvida barnen fått information kring vad intervjuerna skulle handla om ställts att en del av barnen fick vidare information av sina föräldrar och en del inte hade fått det. I och med att mentorn respektive varje förälder tolkar den givna informationen innan de förmedlar den vidare till barnen måste detta faktum tas med som en potentiell källa till påverkan på hur barnen uppfattade vad de skulle delta i. Detta kan inte uteslutas ha påverkat barnens svar.

Under planeringsfasen av detta arbete planerades att totalt 6 stycken intervjuer skulle hållas, inledningsvis på en annan skola inom en storstadsregion. Då rektorn på denna skola inom kort meddelade att det inte fanns tid till intervjuer togs beslut om att skicka en förfrågan till en skola inom en mindre tätort istället. Efter ett positivt besked från denna skola intervjuades totalt 6 barn i årskurs 5 i åldrarna 11 till 12 år, varav hälften var pojkar och hälften flickor. Att intervjuerna genomfördes inom en tätort vilken har nära till landsbygd och natur medförde med hög sannolikhet att 2 av de intervjuade barnen hade direkta kopplingar till lantbruk genom släkt. Detta hade självfallet kunnat förekomma även inom en skola i storstadregionen men sannolikheten för detta bör vara mindre än på en skola i ett mindre samhälle närmare landsbygden.

Viktigt att notera är att det finns skillnader mellan hur denna studie har genomförts och de studier som använts som källor i detta arbetes. Liu et. al (2018) genomförde en kvantitativ studie med frågor som besvarades med handuppräckning och endast tre svarsalternativ, ”ja”, ”nej”, ”vet ej” medan kvalitativa intervjuer ingick i denna studie. En annan viktig skillnad är deltagarantalet i de andra studierna vilka samtliga var högre än i denna. Minsta deltagarantal var 24 stycken i Barton et. al (2005) studie. i Liu et. als (2018) studie var dessutom 137 stycken av de totalt 350 deltagarna studenter vilka gick i gymnasiet vid tiden för studiens utförande. Detta bör ha påverkat kunskapsnivån hos deltagarna och därmed även svaren. Denna studie är liten i förhållande till övriga 3, de jämförelser som görs får göras med försiktighet och viss reservation. Likheter kan till exempel urskiljas som att barnen (och ungdomarna) har bättre kunskaper om mejeriprodukter jämfört kunskaper de besatt om annan mat. Detta kan dock inte tas för en generell sanning för barn i samma åldersgrupp i Sverige, då denna studie är för begränsad för att kunna bidra med entydliga resultat.

Den metod jag nyttjade i studien var kvalitativ metod med intervju som bas för att samla in data vilken sedan bearbetades genom tematisk analys. För studiens syfte och ändamål anser jag att det har fungerat väl. Tydligare och mer generella resultat hade till del troligen kunnat

uppnås genom att använda en kvantitativ metod, då bl.a. antalet deltagare i studien hade kunnat vara fler och med tanke på att tiden för att gå igenom en enkät respektive tiden för att gå igenom transkriberade svar från en muntlig intervju skiljer sig kraftigt. En enkätundersökning hade troligen bidragit med svar vilka i större utsträckning hade varit opåverkade då de deltagande barnen fyllt i enkäten själva. Risker är dock stora för missstolkning av frågorna och detta ger mindre möjligheter till vidare och djupare diskussioner och resonemang. I denna studie blev det tydligt att de deltagande barnen faktiskt besatt djupare kunskaper än vad de initialt visade. Att endast 6 stycken intervjuer genomfördes berodde främst på arbetets tidsramar samt på att skolan där intervjuerna genomfördes hade ont om tid i schemat vid tiden för intervjuerna. Vid genomförande av liknande studier i framtiden, skulle en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod varit intressant att använda sig av, då med kvalitativ metod som förstudie och kvantitativ metod som uppföljningsstudie.

Majoriteten av barnen var förhållandevis tystlåtna under intervjuerna och gav i många fall endast kortfattade svar på frågorna som ställdes. Detta kan antas bero på ett par olika faktorer: en, för dem okänd, intervjuare kan ha påverkat barnets omedvetna känsla av trygghet vilket därmed inte kan uteslutas ha påverkat svaren, intervjuarens egna kunskaper, erfarenheter samt föreställningar av vilka svar vederbörande förväntade sig kan ha påverkat sättet frågor samt följdfrågor ställts på vilket medverkat till upplevd karaktär på svaren och slutligen att intervjuaren är ovan vid att dels intervjua överlag och dels ovan att intervjua barn vilket generellt sett är svårare än att intervjua ungdomar respektive vuxna.

Under slutskedet av denna studie kunde jag konstatera ett par saker vilka kunde genomförts på ett bättre och mer effektivt sätt. Det första var att i ett tidigare skede ta reda på vilka tillstånd som krävs för att få genomföra intervjuer med minderåriga. Väntan på att denna ansökan skulle godkännas bidrog till en försening i arbetet. En annan faktor vilken bidrog till förseningar var att den först tilltänka skolan för intervjuer avböjde min förfrågan. Detta var något jag inte hade räknat med och jag fick därför improvisera.

En annan viktig reflektion som bör beaktas i sammanhanget är att då samtliga tillfrågade barn i slutänden till del faktiskt kunde redogöra för matens grundläggande ursprung (den mat de själva uppskattade), kan slutsatsen dras att dessa 6 barn har vetskap om matens ursprung. En viktig aspekt i sammanhanget är dock huruvida frågan "vet du var maten du äter kommer ifrån?" tolkas bokstavligt av barnen. Det vill säga att barnet uppfattar det naturliga svaret på frågan i sammanhanget som "affären" då det trots allt är där de med deras föräldrar i majoriteten av fallen åker för att fysiskt faktiskt handla mat. Detta faktum skulle innebära att barn besitter grundläggande kunskaper om matens ursprung men att intervjufrågan i sig tolkas på ett direkt sätt. Därmed blir även svarets karaktär mer direkt, snarare än analytisk och reflekterande i ett inledande skede av intervjuerna.

En annan iakttagelse är att barnen helt enkelt inte har tänkt på varifrån maten kommer. När barnet efter det initiala svaret "Affären" börjar fundera vidare, började huvuddelen av dem resonera och genom följdfrågor dra avsevärt mer komplexa och djupare slutsatser i förhållande till det initiala svaret. Kunskaperna finns med andra ord men ämnet som sådan är inget barnen tidigare funderat över.

Avslutningsvis hade det även varit intressant om tid funnits att ställa ett par frågor i ämnet till barnens mentorer respektive målsmän i syfte att ta reda på vilka kunskaper i ämnet dessa har liksom hur dessa överfört eller påverkat de medverkande barnen. Framförallt målsmännen har i denna studie påvisats ha en indirekt koppling till barnens kunskaper inom ämnet och för

minst två av de sex medverkande barnen utgjort en direkt källa till barnens kunskaper om matens ursprung. Dessa resultat hade kunnat bidra till en ökad förståelse av hur överföring av kunskaper sker till barnen.

Diskussion litteraturstudie

Under fasen för eftersökning av lämplig litteratur, tidigare studier respektive aktuella artiklar för detta område kunde det konstateras att denna inriktning var något mer begränsad än väntat. Detta stämmer överens med vad Barton et. al (2005) skriver angående svårigheterna att forska inom detta område då det endast finns ett fåtal tidigare studier och annan forskning. Generellt sett fanns det många studier, rapporter och artiklar om mat men få inriktade sig specifikt kring vilka kunskaper just barn i den aktuella åldern har om just matens ursprung. De studier som används i arbetet är fåtaliga men relevanta för studien och mycket nära arbetets syfte vilket enligt författaren ger dem en bra tyngd och hög relevans för studien. Det är dock viktigt att poängtera att de aktuella studierna är genomförda i USA respektive Irland med ett större antal deltagare och de genomfördes 2003, 2005 respektive 2018. En annan viktig faktor är huruvida barns kunskaper inom det aktuella ämnet förändrats nämnvärt på 16, 14 respektive 1 år. Önskvärt hade varit att finna studier vilka genomförts i Sverige inom samma kategori, framförallt med deltagare inom samma åldersspann, i syfte att kunna göra noggrannare jämförelser. Inom de kulturella samt utbildningsmässiga planen Brophy et. Al., (2003) genomförde en efterföljande studie i vilken författarna jämförde vilka skillnader det fanns mellan de kunskaper barn på landbyggen besatt jämfört med barn i förorten. Denna anser jag både är intressant och relevant, en liknande jämförelse hade varit att föredra även i Sverige.

Vidare bör studien av Liu et. al (2018) passa något bättre som jämförelse generellt då de kulturella skillnaderna, både gällande mat och levnadssätt, bör var större mellan svenska och amerikanska elever än mellan irländska och svenska. Framförallt då Irland respektive Sverige ligger inom samma kontinent och dessutom förhållandevis nära varandra rent geografiskt jämfört med USA och Sverige samt bitvis har gemensam historia. En viktig skillnad mellan studierna är dock att studien av Liu et. al (2018) genomfördes både på barn i grundskolan och på ungdomar i gymnasiet. Detta faktum bör iakttas vid jämförelsen då gymnasieelever, som Liu et. al (2018) påpekar, bör besitta högre kunskaper i och med deras högre ålder respektive utbildning än barn i grundskolan. En annan viktig aspekt är att studien är genomförd i närtid medan Barton et. al (2005) respektive Brophy et. Al (2003) är äldre studier. Åldern på studierna är något som inte kan bortses ifrån i sammanhanget då förändringar inom t.ex. skola och de yngre generationerna sker snabbt. Dessutom har barn idag ett avsevärt mycket högre, konstant informationsflöde genom IT och sociala medier jämfört med det som barn för 15 år sedan utsattes för. Detta är något som påverkar kunskap och kunskapsinhämtning både positivt och negativt beroende på hur källkritiska barnen är.

Två av de intervjuade barnen hade direkta kopplingar till lantbruk genom släkt. Detta bidrog med hög sannolikhet till deras mer varierade svar gällande matens ursprung då de i detalj kunde redogöra samt beskriva förloppen för produktion av respektive råvara för majoriteten av maten som diskuterades. Av totalt sex deltagare hade två som tidigare nämnts en direkt koppling till lantbruk medan övriga fyra inte hade det. Hade dessa intervjuer utförts i en större tätort eller stad som inledningsvis var planerat hade troligen antalet barn med direkt koppling till lantbruket varit mindre och därmed hade sannolikt även kunskaperna inom matens

ursprung varit lägre. Dessa resultat ligger i linje med den efterföljande studien vilken Brophy et. al (2003) genomförde i syfte att ta reda på om det fanns några skillnader i kunskap om matens ursprung mellan barn vilka bodde i förorten respektive barn vilka levde på landsbyggden. Som väntat fanns det tydliga skillnader.

Resultatdiskussion

Totalt intervjuades 3 stycken pojkar och 3 stycken flickor. Generellt pratade flickorna mer och längre än pojkarna samt gav mer utförliga svar inom varje angivet tema. De generella kunskaperna kring mat och livsmedel förhöll sig förhållandevis lika, oavsett kön på den intervjuade individen.

Generellt observerades två vanliga beteenden under samtliga intervjuer: det tillfrågade barnet gav ett spontant, direkt svar alternativt tänkte efter och svarade därefter att vederbörande inte visste ursprunget av den tillfrågade maten. En följdfråga ställdes varpå barnet många gånger visade på bakomliggande kunskap och förståelse för matens grundläggande ursprung.

Dessa observationer ligger i linje med vad Barton et. al (2005) observerade under sina intervjuer. Den ”initiala” kunskapen hos barnen var begränsad till ytliga och generella svar men under efterföljande diskussion utvecklade majoriteten av barnen sina svar och resonemang till mer avancerade nivåer. Dessa tidigare observationer stämmer väl in även på denna studie. En anledning till detta tros vara tidigare nämnda faktorer vilka i grund och botten grundar sig i intervjuarens tidigare kunskaper, erfarenheter samt påverkan på de intervjuade barnen. Dessa förutfattade meningar, tidigare kunskaper respektive erfarenheter inom ämnesområdet vid tiden för intervjuerna kan inte uteslutas ha påverkat förfarandet på vilka sätt frågorna samt efterföljande följdfrågor ställts. Även intervjuarens förväntningar på vilka svar respektive fråga skulle ha utmynnat i kan också påverkat på vilket sätt eventuella följdfrågor ställts till barnen alternativt de överliggande ämnen vilka diskuterats inom varje frågetema. En spegling av intervjuarens förväntade svar är troligen något som skulle kunna påvisas i de intervjuade barnens svar. Följdfrågor har, som i exemplet ovan, ofta ställts som retoriska ”ja och nej frågor” vilka tyvärr sällan mynnar ut i vidare resonemang från barnets sida vilket de kunde ha gjort om frågorna hade omformulerats för detta syfte. Ovan nämnda slutsatser bör iakttas i denna diskussion samt analys.

En del av svaren visar på ett logiskt resonemang i grunden men innehåller vissa felaktigheter gällande konkreta fakta inom ämnet.

En faktor som skulle kunna bidra till detta fenomen skulle kunna vara den osäkerhet en främmande människa kan bidra med för ett barn. En annan orsak skulle kunna vara den typ av inlärning barn idag utsätts för i skolan, d.v.s. att kunskaperna implementeras av en auktoritet, i detta fall läraren, för att sedan beprövas av denne. Många gånger sker detta genom olika typer av prov, muntliga eller skriftliga. En direkt koppling kan härigenom spåras till den utbildning de genomgår vid tiden för intervjun och på vilket sätt denna genomfördes d.v.s. en, av barnet troligen upplevd auktoritär person vilken ställer frågor. Omedvetet besvarar därmed barnet frågorna som om det fanns svar vilka är rätt respektive fel men då de innan intervjun erhållit information via intervjuare samt av läraren angående att intervjun inte är ett prov eller test visar svaren barnen gav på en blandning av osäkerhet respektive en omedveten vilja att svara ”rätt” på frågorna som ställs. En sannolik anledning till detta fenomen kan vara att detta normalt sett förväntas av dem under skolgången. Ovan nämnda två faktorer menar författaren därmed resulterar i ett svar av frågande karaktär. Författaren menar att de två tillfrågade individerna i citaten ovan egentligen vet att köttfärs kommer från t.ex. en ko respektive att sparris odlas någostans då detta är två förhållandevis säkra påståenden i sig.

Både Barton et. al (2005) och Brophy et. al (2003) konstaterar vidare att barnens källor till kunskap i studien kunde konstateras hämtats genom personliga upplevelser, då främst från

hemmet, vanligen genom tv, dator eller övriga familjemedlemmar. Huruvida kunskaperna är inhämtade genom skolan och utbildning framgår inte lika tydligt.

Då det i denna studie inte går att utläsa specifikt var barnen hämtat den kunskap de använder i respektive svar kan jag inte dra samma slutsats generellt. Ett antal kunskapskällor kan dock utskönjas då barnen redogjorde för dessa under intervjun. Den preliminära källan tycks, som konstaterat av både Barton et. al (2005) och Brophy et. al (2003), inte vara skolan utan hemmet. Främst kan det utifrån studien utläsas vara föräldrar, släktingar eller motsvarande, tätt följt av tv som står för kunskapsöverföringen.

Till skillnad från de medverkande barnen i både Barton et. als (2005) och Brophy et. als (2003) rapporter, vari författarna konstaterar att deltagarna hade liten vetskap om större industrier och deras uppkomst genom marknadskrafter, tillgång och efterfrågan från konsumenten respektive det moderna, storskaliga jordbruket, kan det utläsas att 3 av barnen i denna studie är medvetna om matens väg från lantbruk till industri och från industri till affär. Huruvida de är medvetna om "matindustrin" och dess komponenter framgår inte tillräckligt tydligt för att kunna konstateras vara en sanning.

I likhet med Liu et. al (2018) studie om barns kunskaper om ursprunget av maten, dock den de åt till frukost, kan paralleller dras till denna studie då majoriten av de deltagande barnen kunde redogöra för var mjölk och ost kommer ifrån. Antal korrekta svar inom Liu et. als (2018) studie låg på 49 % gällande mjölkens ursprung respektive 48 % gällande ostens ursprung. Av de som fick frågan inom denna studie kunde samtliga redogöra för var mjölk respektive var ost kommer ifrån och hur det tillverkas. Svaren barnen gav inom detta område var dessutom raka och tydliga, de visste med säkerhet att mjölken kom från kon och att osten kom från mjölk till skillnad från annan mat vars härkomst de många gånger inledningsvis var något osäkra på. En anledning till detta fenomen skulle kunna vara just mjölken och kons roll i vårt samhälle. Vi introduceras tidigt i livet till mjölk och det ses som en självklarhet att denna kommer från kon. Djuret är dessutom enkelt att peka ut och härma, även för yngre barn. Huruvida skola och utbildningsväsen går djupare in på djuret respektive under vilka årskurser samt i vilken omfattning har jag inte kunnat urskönja då jag studerat "Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet" (2019).

Slutligen hade det varit intressant att utgått ifrån mat som alla barnen hade gemensamt, nämligen skolmaten, istället för varje enskilds barns favoriträtt. Detta hade gett en gemensam utgångspunkt vilken är densamma för alla deltagande elever. I hela världen är det endast Sverige tillsammans med Finland och Estland vilka i lagen har inskrivet att samtliga av grundskolans elever skall ha tillgång till skollunch kostnadsfritt vilket gör dessa 3 länder unika i världen. (Lantbrukarnas Riksförbund b, 2019)

Förslag på vidare forskning

I diskussionen har ett par möjliga uppföljningsstudier identifierats. Dessa är som följer:

- Att genomföra samma studie med samma ramar men med barn från en storstadsregion i syfte att ta reda på om det finns skillnader mellan barn i större städers kunskaper gentemot barn i mindre tätort
- Var barn idag inhämtar sina kunskaper. Denna studie skulle kunna göras med fokus på matens ursprung men också inom andra ämnesområden
- Om barn i femte klass på en skola i ett mindre, svenskt samhälle vet vad som kan skilja svenska respektive utländska baslivsmedel gällande produktion, transport samt användning av kemikalier
- Om barn i femte klass på en skola i ett mindre, svenskt samhälle kan och förstår tallriksmodellens utformning och syfte
- En uppföljning av Brophy et. al (2003) uppföljningsstudie på huruvida kunskaperna inom matens ursprung skiljer mellan barn uppvuxna på landsbygden respektive i tätort men utförd i Sverige
- Var grundar sig barns kunskapsinhämtning i årskurs fem?
- Vilka kunskaper besitter barn i årskurs fem om tallriksmodellen?
- Vilka kopplingar gör barn i årskurs fem mellan kost, träning och hälsa?

Slutsatser

Syftet med studien var att få en inblick i barns kunskaper om matens ursprung och på vilka sätt de erhållit dessa kunskaper. Detta syfte renderade i frågeställningarna: "Vilka uppfattningar har barn i årskurs 5 om hur maten de äter har producerats samt om dess ursprung?" samt "Varifrån får barn kunskaper om "mat" och om matens ursprung?".

De slutsatser jag kunnat dra utifrån erhållna resultat samt genomförd studie har varit följande:

- Barnens kunskaper inom området hade ett stort spann då vissa av deltagarna utförligt kunde redogöra för matens grundläggande ursprung, raffineringsprocesserna och packeteringsprocesserna inom industrin samt slutligen transportprocessen innan maten anländer till affären. Samtliga barn hade kunskaper inom något av nämnda områden. 2 av deltagarna hade avsevärt djupare kunskaper än övriga 4.
- De källor till kunskaperna barnen besatt vilka i studien kunde identifieras, härstammade primärt från barnens egna upplevelser vilka i sin tur vanligen inhämtats genom familj och släkt respektive tv-program. Kunskaperna hade alltså inte sitt huvudsakliga säte inom utbildningen erhållen genom skola.
- Samtliga barn kunde i ett initialt skede påvisa bristande kunskaper inom ett specifikt område men efter vidare diskussion resonera sig fram till korrekta fakta och antaganden inom området
- Barnens kön kunde inte påvisas påverkat resultaten i denna studie

Sammanfattningsvis bör det tilläggas att jag av denna studie om barns kunskaper om var mat kommer ifrån inte kan dra några större, generella slutsatser utan tvingas göra vissa antaganden och utifrån dessa dra slutsatser.

REFERENSER

ALL European Academies (2018). *Den europeiska kodexen för forskningens integritet*.

Tillgänglig:

https://www.vr.se/download/18.7f26360d16642e3af99e94/1540219023679/SW_ALLEA_Den_europeiska_kodexen_f%C3%B6r_forskningens_integritet_digital_FINAL.pdf [2019-09-17]

Barton, C. A., Koch, D. P., Contento, R. I., Hagiwara, S. (2005). From Global Sustainability to Inclusive Education: Understanding urban children's ideas about the food system. New York: Teachers College Columbia University. *International Journal of Science Education*, Vol 27, No. 10, 19 August 2005, pp. 1163-1186. Tillgänglig:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09500690500069467?needAccess=true&redirect=1> [2019-05-16]

Braun, V., Clarke V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. Tillgänglig:

<https://core.ac.uk/download/pdf/1347976.pdf> [2019-05-16]

Brophy, J., Alleman, J., O'Mahony, C. (2003). *Primary-Grade Student's Knowledge and Thinking about Food Production and the Origins of Common Foods*. Michigan: Michigan State University. *Theory & Research in Social Education*, 31:1, 10-50. Tillgänglig:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00933104.2003.10473214?needAccess=true&redirect=1> [2019-05-16]

Jordbruksverket (2012). *Marknadsöversikt - livsmedelsindustrin*. Tillgänglig:

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra12_42.pdf [2019-05-28]

Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. 1. Upplagan. Falun: ScandBook AB

Lantbrukarnas Riksförbund, a (2019). *Bonden I skolan*. Tillgänglig: <https://www.lrf.se/om-lrf/mer-om-lrf/bonden-i-skolan/> [2019-10-16]

Lantbrukarnas Riksförbund, b (2019). *Skolmat*. Tillgänglig:

<https://www.bondeniskolan.se/bonden1/smart-mat/skolmat/> [2019-10-20]

Liu, G. H.F., Speidel, S., Corish, C.A., McAdoo, K. (2018). *Irish school children's knowledge of the origins of their breakfast foods*. Dundrum: School of Public Health, Physiotherapy and Sports Science. *Proceedings of the Nutrition Society*. 77 (OCE3), E67. Tillgänglig:

<https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-nutrition-society/article/irish-school-childrens-knowledge-of-the-origins-of-their-breakfast-foods/9FEC6395F9C7D04690F4456D2B7D1C58> [2019-05-16]

Håkansson, O. (red.) (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1:5 uppl. Malmö: Liber AB

Regeringskansliet (2019). *Vision och mål för livsmedelsstrategin fram till 2030*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/01/mal-for-livsmedelsstrategin-fram-till-2030/> [2019-04-15]

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/getFile?file=4206> [2019-07-06]

Vetenskapsrådet (2019). *Att forska etiskt*. Tillgänglig: <https://www.vr.se/utlysningar-och-beslut/villkor-for-bidrag/att-forska-etiskt.html> [2019-05-09]

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsed*. Tillgänglig: https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2019-09-17]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig: https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf [2019-09-24]

BILAGOR

Bilaga 1

Informationsbrev för intervjuer i årskurs 5 avsedda till kandidatarbete inom Lantbruksvetenskap vid SLU Alnarp

Introduktion

Jag heter Tor Pålsson och läser tredje och sista året till lantmästare vid Sveriges Lantbruksuniversitet SLU Alnarp utanför Lomma i Skåne. I skrivande stund har jag påbörjat mitt kandidatarbete inom Lantbruksvetenskap inom fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap. Jag kontaktar er då ert barn uttrycker intresse för att medverka i en intervjustudie kring mat. Inriktningen är att ta reda på hur medvetna barn är om var maten kommer ifrån. För att kunna göra intervjun behöver jag målsmäns tillstånd.

Bakgrund

Mat är direkt kopplat till jordbruk, svenskt som globalt, och med dagens synnerligen intensiva debatt kring livsmedel, hållbarhet samt miljö, är ämnesområdet högaktuellt. En debatt som pågår både inom myndigheter och i samhället i stort. Mat är ett område som berör oss alla i vårt dagliga liv. För att vi ska kunna producera mat är vi beroende av ett fungerande lantbruk såväl nationella som internationella jordbruk. Var maten kommer ifrån är en kunskap som, för inte alltför länge sen, ansågs som självklar. Under senare på har frågan kommit upp i debatten igen då det inte längre är lika självklart att man vet hur och var maten produceras. Kunskap som majoriteten av de äldre generationerna fick med sig redan som barn, inte alltför sällan genom föräldrar, mor- och farföräldrar eller genom grannen.

Den studie jag kommer att göra, som kommer att utmynna i en kandidatuppsats handlar om att ta reda på hur barn tänker kring var maten kommer ifrån "kan barn livsmedels ursprung?" samtidigt som jag skulle vilja veta om den yngre generationen påverkats av övriga samhällets livliga debatter kring livsmedel ur ett hållbarhets- och miljöperspektiv, samt vilka kunskaper barn faktiskt besitter gällande var maten kommer ifrån.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka frågeställningen ” Hur tänker barn i årskurs fem om var maten kommer ifrån?”. I en förlängning skulle det kunna ge en inblick i barns kunskaper, föreställningar samt inställning till mat kopplat till lantbruket men även till del hur barn påverkas av samhällets intensiva miljö- och hållbarhetsdebatt och därigenom även livsmedels ursprung.

Upplägg och användning

Min intention är att intervjua barn i årskurs 5, hälften flickor och hälften pojkar. Intervjuerna kommer vara under ca 30 minuter långa och bestå av 3 stycken teman:

1. Presentation – ”Berätta om dig själv”
2. ”Vad äter du?”
3. ”Vet du var den mat du äter kommer ifrån?”

Tanken är att ert barn ska fundera kring dessa teman, framförallt de två sista frågorna och med egna ord, utan påverkan från mig som intervjuare. Syftet är att skapa så oberoende svar som möjligt, berätta om exempelvis vad de äter under en vecka eller dag, vad de tror det innehåller samt var de tror maten kommer ifrån. Varje enskild intervju kommer anpassas till varje informants berättelse och förklaring. Intervjuerna kommer att spelas in med ”bandspelare” på mobiltelefon, inga anteckningar kommer föras under intervjun. Dessa inspelningar kommer att raderas när de skrivits ut. Ni som målsmän är självfallet välkomna att ta del av resultaten i studien vid intresse.

Informanten kan avbryta intervjun när som helst.

Datahantering och etiska ställningstaganden

Insamlad data kommer hanteras av mig som utförare av projektet.Handledare kommer att ta del av datamaterialet utöver det färdiga arbetet. Examinator och opponenter till arbetet kommer endast ta del av bearbetad data i form av det skriftliga arbetet. Då resultatet av ett kandidatarbete i sig är en offentlig handling kommer detta efter godkännande att finnas tillgängligt i SLU:s databaser för allmänt intresse.

Under samtliga delar av arbetet utgår jag från de rådande forskningsetiska principerna gällande för humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning. Vetenskapsrådet har sammanfattat följande regler för de etiska ställningstagandena:

”Informationskravet - *Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.*”

”Samtyckeskravet - Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.”

”Konfidentialitetskravet - Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.”

”Nyttjandekravet - Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.”

Till ovan nämnda regler finns totalt 8 stycken mer specificerande och förtydligade delregler med tillhörande rekommendationer vilka specificerar samt konkretiserar hur huvudreglerna skall efterföljas. Önskas vidare information kring detta kan Vetenskapsrådets hemsida besökas vari nämnda regler och riktlinjer ytterligare specificeras.

Användning av resultatet

Resultatet från intervjuerna kommer användas som grund i ett kandidatarbete tillsammans med andra källor så som litteratur, forskning och liknande studier inom området.

Underskrifter från berörda

Namn på skolans rektor:

Underskrift:

Namn på deltagande barn:

Underskrift:

Namn på deltagande barns målsman:

Underskrift:

Namn på deltagande barns målsman:

Underskrift:

Kontaktuppgifter

Student

Tor Pålsson
Student Lantmästare Kandidatprogram
topn0002@stud.slu.se alt. torpallsson@hotmail.com
Tel. 0704-026255

Handledare

Elisabeth von Essen
Forskare/Researcher
PhD, MsC Environmental Psychology (Mental Health and Food)
Department of Work Science, Business Economics and Environmental Psychology
SLU – The Swedish University of Agricultural Sciences
Box 88, 230 53 Alnarp
Email: elisabeth.von.essen@slu.se
Tel. 0046 70 50 80 175

Studierektor för Lantmästare Kandidatprogram SLU Alnarp

(tillika kursansvarig för Självständigt arbete i Lantbruksvetenskap, G2E – Lantmästare – kandidatprogram)

Kristina Ascárd
Forskningsledare, Programstudierektor, Arkitekt SAR MSA
Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences
Inst för biosystem och teknologi
Besöksadress: Sundsvägen 16
Box 103, 230 53 Alnarp
Telefon: 040-41 54 73, mobil: 040-41 54 73, SMS: 0703 869926
Kristina.Ascard@slu.se, www.slu.se

Tack för visat intresse och deltagande!

Med vänliga hälsningar

Tor Pålsson
Student Lantmästare Kandidatprogram
Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU Alnarp

Bilaga 2

Bilaga till rektors beslut 2009-xx-xx, dnr SLU ua xxxxxxxxx kring ”Kan barn livsmedels ursprung? – en studie kring barns kunskaper kring grundläggande livsmedel”

Detta är ett informerat samtycke om deltagande i vetenskapligt studentarbete kring barns kunskaper kring livsmedel. Samtycke innebär att du tagit del av både muntlig och skriftlig information kring projektet; syfte, upplägg och användning, datahantering och användning av resultatet. I samtycket ingår även att du accepterar deltagande i projektet och att resultatet får användas i ett skriftligt studentarbete.

Medverkan i projektet är helt frivilligt. Om du vid någon tidpunkt känner att du inte vill fortsätta medverka har du rätt att avbryta din medverkan omedelbart utan att du behöver ange särskild förklaring till ditt beslut. Om du avbryter deltagande kommer datamaterial, i form av intervjuutskrift och dagboksanteckningar som samlats in, att förstöras.

Samtycket skrivs på i två originalexemplar. Du får behålla ett exemplar av det påskrivna samtycket och vi behåller ett exemplar som vi låser in i särskilt säkerhetsskåp.

Datum _____

Namn/underskrift _____

Gatuadress _____

Postadress _____

Telefonnummer (dagtid och kvällstid) _____

E-post _____

Underskrift _____

Har du frågor i framtiden angående projektet är du välkommen att höra av dig till

Tor Pålsson, topn0002@stud.slu.se

